

VIEŠAJAME ŠVIETIMO DISKURSE KURIAMAS MOKYKLOS IR MOKYTOJO VAIZDINYS

Doc. dr. Romas Prakapas

Mykolo Romerio universitetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 271 4710
Elektroninis paštas: prakapas@mruni.eu

Doc. dr. Dalia Prakapienė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija
Strateginio valdymo katedra
Šilo g. 5A., LT-10322 Vilnius, Lietuva
Telefonas: (8 5) 210 3557
Elektroninis paštas: dalia.prakapiene@lka.lt

Pateikta 2020 m. kovo 24 d.

Parengta spausdinti 2020 m. gegužės 3 d.

DOI: 10.13165/SD-20-18-1-04

Anotacija

Lietuvoje atliekami švietimo diskurso tyrimai rodo, kad visuomenės požiūris į mokyklą ir mokytoją yra labiau neigiamas nei teigiamas. 2018 m. įgyvendinant Lietuvos respublikos Vyriausybės programą buvo iškeltas vienas iš švietimo prioritetų – pasiekti, kad 2025 m. mokytojo profesija taptų prestižine. Tačiau, tyrimų duomenys rodo, kad pedagogo galios indeksas yra proporcingas ne tik turimai pedagoginei kompetencijai, bet ir susiformavusiam požiūriui visuomenėje į jį patį, todėl moksliniame straipsnyje analizuojami klausimai susiję su viešuoju švietimo diskursu – kas tai yra? koks yra kuriamas mokyklos ir mokytojo vaizdinys šiandiniame viešajame švietimo diskurse? Atsižvelgiant į šiuos probleminius klausimus, tyrimo objektu pasirinktas mokyklos ir mokytojo viešajame diskurse kuriamas vaizdinys. Straipsnyje pristatomo tyrimo tikslas – pristatyti viešajame švietimo diskurse kuriamą mokyklos ir mokytojo vaizdinį.

Straipsnyje pristatomas tyrimas atliktas vadovaujantis kokybinio tyrimo metodologinėmis nuostatomis. Tyrimo duomenų rinkimui ir analizei taikytas diskurso analizės metodas. Tyrimo duomenų rinkimui taikytas tikslinės atrankos metodas.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, daromos išvados, kad a) viešasis švietimo diskursas yra viešai, viešoje erdvėje kontekstualiai ir nuosekliai pristatoma bei aktualizuojama (aptariama, analizuojama) žmogaus ir visuomenės tobulėjimo galių plėtros mokslo žinių ir ugdomosios patirties pagrindu modeliuojama holistinė situacija. Viešąjį švietimo diskursą formuoja viešoje erdvėje dominuojantys naratyvai ir jų interpretacijos; b) pozityvų požiūrį į mokyklą ir mokytoją formuoja edukologų inspiruoti atskirų reiškinių, pedagoginių sėkmių vieši pristatymai. Negatyvų požiūrį į mokyklą ir mokytoją formuoja bandymai ieškoti ir pristatyti tik sensacingus, rezonansinius įvykius švietime siekiant padidinti visuomenės informavimo priemonės skaitomumo, komentavimo rodiklius. Prie pozityvaus požiūrio į mokyklą ir mokytoją formavimo menkai prisideda vienpusiški ekspertiniai komentarai ir vertinimai, kritikavimas, neatliekant gilesnės analizės ir nepateikiant siūlymų.

Reikšminiai žodžiai: mokykla; mokytojas; įvaizdis; švietimas; diskurso analizė; visuomenės informavimo priemonės.

Įvadas

Viešoje erdvėje kalbant apie švietimą dažniausiai operuojama mokytojo, mokyklos sąvokomis. Visuomenėje aptariama švietimo tematika neretai tapatinama su mokykla ir tuo kas yra mokykloje. Mokyklos gyvenimo klausimai aptariami skirtingų grupių, skirtinguose kontekstuose. Dažniausiai tokias diskusijas inspiruoja viešoje erdvėje pristatomos įvairios su švietimu susiję aktualijos. Apie kai kurias švietimo aktualijas visuomenė sužino tik visuomenės informavimo priemonių ar socialinių tinklų pagalba. Šiandieninė žiniasklaida yra viena svarbiausių vyraujančio požiūrio visuomenėje formuotojų (Riffe ir kt., 2019). Tyrimai rodo, kad tiek visuomenės informavimo priemonės, tiek ir socialiniai tinklai jau yra tapę neatskiriama gyvenimo dalimi. Kai kada jais pasitikima labiau nei kitais šaltiniais. Neretai susiduriama su situacijomis, kuomet svarbiausia yra ne kas ką padarė, o tai – kas ką pasakė ar parašė (Marčėnaitė, 2020). Nevinskaitė (2015) pažymi, kad žiniasklaida nėra vien tik informacijos tarpininkas, bet ji mažų mažiausiai apibrėžia realybę ir prisideda prie viešojo diskurso formavimo.

Viešojo diskurso tyrimai mokslinio pažinimo prasme nėra naujas reiškinys. Tyrimai, susiję su diskursu ir jo mokslinio pažinimo metodais, gerai žinomi iš filosofų ar sociologų darbų. Pastaruoju metu vis dažniau diskurso analizės klausimai nagrinėjami ir tyrimų metodologijos bei švietimo kontekste. Tiesa, tai daugiau susiję su diskursu kaip mokslinio tyrimo metodo taikymu (Gill, 2000; Juodaitytė & Rūdytė, 2009; Willig, 2014; Girkontaitė, 2018 ir pan.) ar atskirų švietimo klausimų nagrinėjimu (Vilkonienė, 2009; Bubelienė & Merkys, 2012; Teresevičienė, Žydzūnaitė, Kaminskienė, & Gedvilienė, 2012; Nagrockaitė, 2016; Bružienė, 2019). Lietuvoje atliekami švietimo diskurso tyrimai (Jegelevičienė ir Prakapas, 2018) rodo, kad visuomenės požiūris į mokyklą ir mokytoją yra labiau neigiamas nei teigiamas. Bandant spręsti šią problemą, Lietuvoje XVII vyriausybės programoje (TAR, 2016) numatyta visa eilė veiksmų. Įgyvendinant minėtą programą Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministrė paskelbė vieną iš pagrindinių savo veiklos prioritetų – „Mokytojas prestižinė profesija iki 2025 m.“ (Žydzūnienė, 2018). Vienok, Jegelevičienės ir kt. (2019) tyrimo

duomenys rodo, kad pedagogo galios indeksas yra proporcingas ne tik turimai pedagoginei kompetencijai, bet ir susiformavusiam požiūriui visuomenėje į jį patį.

Todėl natūraliai kyla *klausimai* – kas yra viešasis švietimo diskursas? koks yra kuriamas mokyklos ir mokytojo vaizdinys šiandieniniame viešajame švietimo diskurse?

Atsižvelgiant į šį probleminį klausimą, tyrimo *objektu* pasirinktas mokyklos ir mokytojo viešajame diskurse kuriamas vaizdinys.

Straipsnyje pristatomo tyrimo *tikslas* – pristatyti viešajame švietimo diskurse kuriamą mokyklos ir mokytojo vaizdinį.

Tyrimas atliktas vadovaujantis kokybinio tyrimo metodologinėmis nuostatomis (Creswell & Creswell, 2018). Tyrimo duomenų rinkimui ir analizei taikyti *diskurso analizės* metodai (Bauer & Gaskell, 2000; Keller, 2013; Willig, 2014; Jegelevičienė ir Prakapas, 2018). Atliekant tyrimą vadovautasi pagrindiniais kokybinių tyrimų etikos principais (Žydžiūnaitė & Sabaliauskas, 2017).

1. Viešojo švietimo diskurso analizės teorinės prielaidos

Kasdienėje kalboje, dažniausiai publicistiniuose ar politiniuose pasisakymų tekstuose, dažnai vartojamas „viešojo švietimo diskurso“ išsireiškimas vienareikšmiškai mokslinėje spaudoje nėra apibrėžtas. Todėl šiuo atveju pirmiausia būtina pasižiūrėti į šios sąvokos sudėtines dalis – švietimą ir diskursą.

Edukologijos mokslininkai yra sutarę, kad švietimu yra laikoma žmogaus ir visuomenės tobulėjimo galių plėtra mokslo žinių ir ugdomosios patirties pagrindu (Bitinas, 2011). Sąvokos apibrėžtyje išryškintas individo ir visuomenės santykis; edukologiniuose, filosofiniuose tekstuose bei teisės aktuose galima aptikti pastarojo aiškinimus – kaip žmogus tampa visuomenės nariu, kiek svarbi konkreti veikla siekiant asmeniui visavertiško gyvenimo ir pan. Todėl itin aktualu – kaip tas santykis kuriamas, kaip jis suprantamas. Kiekvienas žmogaus ir visuomenės santykis geriausiai pastebimas žvelgiant į kontekstą, kuriame vyksta tas mokslo žinių ir patirties plėtojimas. Mokslinėje kalboje kontekstą dažnu atveju įprasta sieti su diskursu, kurį, remiantis Lietuvos respublikos terminų banko siūlymu derėtų suvokti kaip prasmingą, rišlų ir išplėstą minties apie kurį nors dalyką reiškimą, apimančią bendravimo santykį, priklausomą nuo konteksto („Diskursas“, 2020). Taigi, diskursas apima įvairių vienos tematikos tekstų visumą ir jų nagrinėjimą bei interpretacijas socialinio bendravimo prasme.

Valantiejus (2018) pažymi, kad socialinė tikrovė susideda iš daugelio diskursų, kurie savo ruožtu yra simboliškai struktūruojami, normiškai atkuriami ir tokiu būdu sukuria socialiai kontroliuojamą prasmų sistemą. Švietimo kontekste, anot Duoblienės (2011), reikia nepamiršti, kad kiekvienas švietimo diskurso laukas ne tik formuoja reikiamą mąstymą ir elgseną, bet ir numato galimybes priešintis. Minėta autorė pažymi, kad kiekviename diskurse yra esminiai trys dalykai, stiprinantys jo efektą – galia, tiesa ir žinojimai. Atlikti tyrimai (Bružienė, 2019) rodo, kad žiniasklaida šiuolaikinėje visuomenėje yra viena iš svarbiausių erdvių, per kurias konstruojamas tam tikras vyraujantis požiūris į politikos problemas. Kaip pažymi Bružienė (2019), žiniasklaidos turinys yra tarsi mediatorius – pranešimas gali būti matomas kaip galutinis produktas, kuriame atsispindi individualūs,

organizaciniai, socialiniai ir kiti kontekstai. Usher ir Edwards (cit. pagal Duoblienė, 2011) yra pažymėję, kad diskurso tinkamam suvokimui būtina diskurso kompetencija, kuri moko jį atpažinti, kai jis primeta savo taisyklės, leidžia veikti dviem kryptimis: ištraukti į diskursą ir vaduotis iš jo, nes kompetencija konstruoja ir reflektuoja naujas galios technologijas ir save. Remdamasi Derrida, Foucault, Ricoeur ir kt. autorių darbais, minėta autorė daro išvadą, kad tik kritinis žvilgsnis gali padėti vaduojantis iš veikiančio galios / žinojimo mechanizmo ir atverti naujus kelius opoziciniam diskursui. Priešingu atveju, anot Girkontaitės (2018), gali susidaryti įspūdis, kad diskurso analize galima laikyti bet kokį su kalba ir komunikacija susijusį tyrimą.

Taigi, viešuoju švietimo diskursu šiame straipsnyje laikoma viešai, viešoje erdvėje kontekstualiai ir nuosekliai pristatoma bei aktualizuojama (aptariama, analizuojama) žmogaus ir visuomenės tobulėjimo galių plėtros mokslo žinių ir ugdomosios patirties pagrindų modeliujama holistinė situacija.

2. Tyrimo metodologija

Straipsnyje pristatomas tyrimas atliktas vadovaujantis kokybinio tyrimo metodologinėmis nuostatomis (Creswell & Creswell, 2018). Tyrimo duomenų rinkimui ir analizei taikytas diskurso analizės (Bauer & Gaskell, 2000; Keller, 2013; Willig, 2014; Jegelevičienė ir Prakapas, 2018) metodas. Mokslinių tyrimų metodologinėje literatūroje nurodoma, kad diskurso analizė visų pirma sietina su kontekstiniais kalbiniais tyrimais (Bloor & Wood, 2006), kur visi socialinio pasaulio įvykiai yra natūralūs. Būtent ši natūralumą ir galima analizuoti per tai, kaip to socialinio pasaulio dalyviai bando modeliuoti save bei daryti įtaką aplinkiniams. Be to, pripažįstama, kad yra labai didelė diskurso analizės kryčių įvairovė (Girkontaitė, 2018). Todėl vadovaujantis metodologinėmis rekomendacijomis (Keller, 2013) analizuojami tik konkretūs gyvos kalbos, realiai išsakyti ar rašytine forma fiksuoti pasisakymai, kuriantys holistinį vieno švietimo klausimo pristatymą ar nagrinėjimą. Atliekant diskurso analizę, atsižvelgta ir į žiniasklaidos analizei dažniausiai taikomą rėminimo (angl. *media framing*) teoriją (Nevinskaitė, 2015), leidžiančią pažvelgti į nagrinėjamą reiškinį per jo problemos ir pagrindinių problemos aspektų išryškirimą.

Atliekant tyrimą taikytas tikslinės atrankos metodas. Duomenų rinkimas organizuotas atsižvelgiant į mokslinėje spaudoje konstatuotą faktą, kad Rytų Europoje internete skelbiama informacija yra laikoma viena patikimiausių (Dobryninas & Gilaitis, 2017) bei KANTAR („2018 metų Lietuvos žiniasklaidos tyrimų apžvalga“, 2019) pateikiamus duomenis. Minėtoje Lietuvos žiniasklaidos tyrimų apžvalgoje („2018 metų Lietuvos žiniasklaidos tyrimų apžvalga“, 2019) nurodoma, kad visuomenėje (respondentų amžiaus grupė nuo 15 m. iki 49 m.) internetinių šaltinių populiarumas pranoksta kitas įprastas informacijos pateikimo formas (televizija, radijas, spauda). Todėl atliekant tyrimą analizei buvo pasirinkti tik didžiausio (Gemius Audience duomenimis) skaitytojų skaičiaus sulaukę tyrimo metu internetiniai naujienas publikuojantys portalai – www.delfi.lt ir www.15min.lt.

Tyrimas atliktas 2020 metais. Analizei buvo atrinkti 2020 metų sausio ir vasario mėn. publicistiniai straipsniai, publicistinių straipsnių atranka ir analizė vyko 2020 m. kovo mėn. Konkrečių publicistinių straipsnių atranka buvo atlikta naudojant raktinius žodžius

(mokykl*; mokytoj*; švietim*), kurie buvo pavartoti tekste arba straipsnio pavadinime. Iš viso atitinkančių raktinius žodžius publikacijų minėtu laikotarpiu abiejuose portaluose buvo paskelbta 237, iš kurių tolimesnei analizei atrinkta buvo tik 38. Didžioji dalis publikacijų buvo atmesta todėl, kad konkrečių publikacijų turinys nebuvo susijęs tiesiogiai su tyrimo objektu ir nagrinėjama problema. Pavyzdžiui, atsisakyta visų straipsnių, kuriuose buvo aprašomos aukštosios mokyklos kaip institucijos; tarptautiniai įvykiai, kosmoso tyrimai kurių aprašymuose paminimi raktiniai žodžiai turinyje buvo tik kontekstiniai; kino filmų anonsai, kurių aprašymuose paminimi pavieniai raktiniai žodžiai; pedagogus vienijančių profesinių sąjungų pavadinimai; švietimo, mokslo ir sporto ministro ar ministerijos pavadinimų paminėjimai ir pan.

Atsižvelgiant į taikytų tyrimų metodikų panašumą bei siekiant išryškinti galimas viešajame švietimo diskurse kuriamo mokyklos ir mokytojo vaizdinį tendencijas gauti tyrimo rezultatai buvo lyginami su Jegelevičienės ir Prakapo (2018) atlikto tyrimo duomenimis.

Tyrimo ribotumas siejamas su tuo, kad tyrimui buvo atrinkti tik pagrindinėse, didžiausią skaitytojų auditoriją sutraukiančiose visuomenės informavimo priemonėse (*www.delfi.lt* ir *www.15min.lt*) Lietuvos švietimo kontekstą atspindintys, viešai pateikti ir laisvai prieinami atskirų švietimo klausimų pristatymai. Dalis minėtų visuomenės informavimo priemonių publikacijų yra apmokestintos, todėl jos į tyrimų laiką nebuvo įtrauktos. Tyrimo laikotarpį susiaurino tai, kad minėti portalai paiešką leidžia vykdyti tik ribotame kiekyje paieškos rezultatų laiko prasme (*www.delfi.lt* leidžia peržiūrėti tik pirmus penkis paieškos rezultatų puslapius, o *www.15min.lt* – tik pirmus 10 paieškos rezultatų puslapių). Taip pat tyrimo ribotumu nurodytina ta aplinkybė, kad 2020 m. kilusi pandemija viešojoje erdvėje užgožė vykusias diskusijas ir iš esmės pasikeitė naratyvas.

3. Mokyklos ir mokytojo kuriamo vaizdinio viešajame švietimo diskurse tyrimo rezultatų pristatymas

Moksliniuose tyrimuose (Jegelevičienė ir kt., 2019) aprašyta, kad viešojoje erdvėje pristatomos problemos susiję su švietimu, dažnai nulemia švietimo ir su juo susijusių profesionalų neigiamą vertinimą. Analizuojant pastarųjų kelerių metų viešojoje erdvėje pristatomas publikacijas, galima aptikti, kad dominuojantis naratyvas – *strateginės švietimo krypties pametimas, ritimasis į bedugnę, tvirtos atamos nebuvimas* ir pan. (Bruzgelevičienė, 2017). Tęstinėje publikacijoje Bruzgelevičienė (2018) pažymi, kad kylančios įtampos daro įtaką ne tik bendrajai viešajai nuomonei, bet tai siejasi ir su pačių švietimo dalyvių menkstančiu pasitikėjimu švietimu. Viešojoje erdvėje pradedama abejoti mokytojų kompetencijomis, jų gebėjimu bendrauti su ugdytiniais, jų tėvais, kolegomis. Kaip buvo minėta aukščiau, bandant spręsti šią problemą, Lietuvos respublikos vyriausybė numatė visą eilę priemonių (TAR, 2016) kaip galima būtų spręsti minėtą mokytojo prestižo problemą. Buvo inicijuotas visuomenės sutelkimas ieškoti naujos švietimo vizijos (Žydzžiūnienė, 2018). Viena iš iškeltų idėjų susijusi su mokytojo prestižo didinimu. Strateginio siekio realizavimo sėkmės tiesiogiai siejasi su mokyklos ir mokytojo vaizdinio kūrimu. Tą liudija daugybė komunikacijos srityje atliekamų tyrimų.

Tačiau, lyginant 2017 m. pirmoje pusėje atlikto tyrimo duomenis (Jegelevičienė ir Prakapas, 2018) ir 2020 m. sausio-vasario mėn. atlikto tyrimo duomenis, nustatyta, kad situacija iš esmės nesikeičia ir bendrosios tendencijos išlieka panašios: vertinant kiekybine prasme, lygiai kaip 2017, taip ir 2020 m. publikuotų straipsnių, kurių pagalba būtų formuojamas teigiamas požiūris į švietimą, mokytoją – nėra daug. Iš atrankos kriterijus atitinkančių 38 publicistinių straipsnių paskelbtų 2020 m. sausio – vasario mėn., tik penkias publikacijas galima būtų priskirti prie tų, kurių pagalba visuomenei transliuojama pozityvi žinia („mokykla sugeba mokyti“, „mokytojas uždirba daugiau“, „norai mokosi“ ir pan.), tačiau absoliuti dauguma publikacijų transliuoja negatyvaus turinio informaciją išryškinant įvairias problemas („ant [...] išsiliejusi [...] mokytoja“, „vėl renka pinigus dovanoms“, „mokytoja šturpino mokinius“, „už sukčiavimą nuteista buvusi mokytoja“ ir pan.). Trečia, nedidelė dalis publikacijų, gali būti priskirtina neutralaus ar reklaminio turinio publikacijoms, nors prie pačių publikacijų ir nebuvo nurodyta, kad jos parengtos pagal užsakymą.

Analizuojant 2017 m. ir 2020 m. viešoje erdvėje paskelbtas publikacijas atitinkančias nurodytus kriterijus turinio prasme, pagrindinės publikacijų temos išlieka panašios, keičiasi tik prioritetai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Publicistinių straipsnių temų populiarumas

Table 1. Popularity of topics in publicist articles

2017 m.	2020 m.
1. Bendravimas ir bendradarbiavimas	1. Bendravimas
2. Profesinis tobulėjimas	2. Socialinės problemos (smurtas, patyčios, atskirtis, bulimija)
3. Mokymo(si) proceso valdymas	3. Lyderystė
4. Smurtas, patyčios mokykloje	4. Kompetencijos stoka
5. Lyderystė	5. Mokymo(si) proceso valdymas
6. Kompetencijos stoka	6. Informacinių technologijų naudojimas

Bandant suvokti galimas tokio informacijos pateikimo priežastis, viešoje erdvėje pateiktus tekstus galima būtų analizuoti ir iš publikacijas skelbiančiųjų pozicijų. Kai kurių publikacijų autoriai bando žvelgti į švietimo problemas giliau, ieškoti pozityvių pavyzdžių. Pristatydami situacijas iš edukologinių pozicijų, išryškina pedagogų patirtas sėkmes. Pavyzdžiui, į ugdymo procesą įtraukti tėvai; aprašoma pedagoginė lyderystė kai mokytoja savo pasiūventimu ir darbu tampa lydere bendruomenėje ir pan. Tačiau dažnesnės yra tos publikacijos, kurių autoriai mieliau renkasi sensacingas temas (pvz., „pradinukas Meksikos mokykloje nušovė mokytoją“) ar rezonansinius įvykius Lietuvoje, kurie, kaip rodo komentarų, esančių prie publikacijų, kiekis, sulaukia didesnės reakcijos ir skaitomumo. Dažnai tokiose publikacijose yra nurodomi ekspertai, kurie komentuoja, vertina tų dienų pagrindines aktualijas. Pavyzdžiui, verslą atstovaujantys ekspertai dažniausia yra kritiški,

pažymėdami mokytojų kompetencijų stoką (pvz., „mokytojas negali paaiškinti kaip veikia rinkos“ ir pan.), į situaciją žvelgia išskirtinai tik iš verslo pozicijų. Labiau kritinį požiūrį bando pateikti ir tie, kurie savo komentarais nesiekia pateikti konkrečių siūlymų ką daryti ir kaip spręsti komentuojamas situacijas. Tokio pobūdžio publikacijose galima aptikti švietimui taikomus apibūdinimus kaip *liūnas, bedugnė, mimikrija, eklektika, švietimo krizė* ir pan. Bendrame viešajame švietimo kontekste stipri negatyvi konotacija yra publikacijose, kuriose, aprašant 1990 m. kovo 11 d. įvykius ir šešis aukščiausios tarybos narius nepasirašiusius po nepriklausomybės atkūrimo aktu, pagrindinis dėmesys fokusuojamas į nepasirašiusių pedagoginę profesiją.

Tenka pripažinti, kad švietimo ekspertais pristatomi ar prisistatantieji, neatsižvelgiant į ugdymo kaip reiškinio esmę (žr. Bitinas, 2011), mokytoją linkę matyti kaip gaisrininką, kuris turi tik reaguoti į kylančias problemas ir iššūkius. Nenukrypstant nuo pamatinės ugdymo idėjos, mokytojui svarbu suteikti laiko ir erdvės. Pedagoginis darbas, rezultatų vertinimo prasme, savo forma labiau panašus į sodininko darbą. Todėl, remiantis Bružienės (2019) tyrimo išvadomis, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad viešojoje erdvėje pateikiama informacija ir interpretacijos formuoja bendrąjį visuomenės požiūrį į mokyklą ir mokytoją, o tuo pačiu į švietimą Lietuvoje apskritai.

Analizuojant mokyklos ir mokytojo pristatymą viešojoje erdvėje, darytina prielaida, kad viena iš didžiausių problemų – negatyvi viešoji piliečių nuomonė apie švietimo sistemą Lietuvoje. Prie esančių priežasčių gali būti priskiriamas ir 2018 m. Lietuvoje vykęs mokytojų streikas, pačių mokytojų nepasitenkinimas darbo sąlygomis ir pasyvus politinių sprendimų priėmimas, mokytojų profesijos prestižo praradimas. Vis tik svarbu būtų remtis kitų šalių patirtimi ir mokslininkų atliktais tyrimais apie viešosios nuomonės formavimą (Valentini, 2015; Qin, Men, 2016; Kent, Li, 2020), būtina tobulinti konkrečias, su mokykla ir mokytojo vaizdiniu susijusias viešosios nuomonės formavimo sritis: pozityvaus požiūrio formavimas per konkrečių priemonių diegimą ir efektyvaus komunikacijos modelio viešosios nuomonės formavimui pasirinkimas.

Pozityvaus požiūrio formavimas per konkrečių priemonių diegimą galėtų pasireikšti per mokinių pasiekimų objektyvų viešinimą neieškant ir dirbtinai nekuriant sensacingų pranešimų, naujų technologijų ir mokymo priemonių diegimą, mokytojų gerosios patirties dalinimąsi ir kt.

Efektyvaus komunikacijos modelio pasirinkimas svarbus keliais aspektais. Pirmiausia tai viešąją nuomonę turėtų formuoti šios srities specialistai, o ne atsitiktiniai asmenys, turintys šioje srityje nepakankamai kompetencijos. Antra, būtinas atsakingas požiūris į viešųjų ryšių plėtojimą bei adekvati reakcija į neteisingą ar neigiamą nuomonę. Lee ir Chun (2016) teigia, kad organizacijos turėtų greitai reaguoti užkirsdamos kelią dezinformacijos plitimui vertinant tikrąjį situacijos poveikį. Šiuo atžvilgiu kruopštus internetinės komunikacijos ir visuomenės komentarų stebėjimas gali būti geras atspirties taškas reputacijai išlaikyti ar krizei suvaldyti.

Išvados

Viešasis švietimo diskursas yra viešai, viešoje erdvėje kontekstualiai ir nuosekliai pristatoma bei aktualizuojama (aptariama, analizuojama) žmogaus ir visuomenės tobulėjimo galių plėtros mokslo žinių ir ugdomosios patirties pagrindu modeliuojama holistinė situacija. Viešąjį švietimo diskursą formuoja viešoje erdvėje (visuomenės informavimo priemonėse, socialiniuose tinkluose) dominuojantys naratyvai ir jų interpretacijos.

Pozityvų požiūrį į mokyklą ir mokytoją kaip geriausiai matomus švietimo atspindžius formuoja edukologų inspiruoti atskirų reiškinų, pedagoginių sėkmių vieši pristatymai. Negatyvų požiūrį į švietimą formuoja bandymai ieškoti ir pristatyti tik sensacingus, rezonansinius įvykius švietime siekiant padidinti visuomenės informavimo priemonėms skaitomumo, komentavimo rodiklius. Prie pozityvaus mokyklos ir mokytojo vaizdinio formavimo menkai prisideda vienpusiški ekspertiniai komentarai ir vertinimai, kritika-vimas, neatliekant gilesnės analizės ir nepateikiant siūlymų. Kaip viena iš objektyvaus viešojo švietimo diskurso formavimo galimybių – tinkamas naudojimas viešosiomis informavimo priemonėmis ir socialiniais tinklais.

Literatūra

- 2018 metų Lietuvos žiniasklaidos tyrimų apžvalga. (2019). Prieiga per internetą: <http://www.tns.lt/lt/news/2018-metu-lietuvos-ziniasklaidos-tyrimu-apzvalga/>
- Bauer, M., & Gaskell, G. (2000). *Qualitative Researching with Text, Image and Sound*. London: SAGE Publications Ltd.
- Bitinas, B. (2011). *Edukologijos terminija: kokybė ir problemos*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Bloor, M., & Wood, F. (2006). Discourse analysis. *Keywords in Qualitative Methods*. London: SAGE Publications Ltd.
- Bruzgelevičienė, R. (2017). Švietimo modeliuotos krypties ir konteksto įtampų tendencijos. *Pedagogika*, 128(4), 5–19.
- Bruzgelevičienė, R. (2018). Švietimo modeliuotos krypties ir konteksto įtampų tendencijos. *Pedagogika*, 130(2), 5–31.
- Bružienė, R. (2019). Universitetų jungimas Lietuvoje: žiniasklaidos diskursai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 42, 149–162.
- Bubelienė, D., & Merkys, G. (2012). Pedagogų streso socialinis konstravimas ir jo atspindžiai profesinėje spaudoje. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 29, 100–110.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5th edition, international student edition). Los Angeles London New Delhi Singapore Washington DC Melbourne: SAGE.
- Dobryninas, A., & Gilaitis, M. (2017). Corruption as Presented in the Lithuanian Internet Media. *Juridica International*, 25, 43–53.
- Duoblienė, L. (2011). *Ideologizuotos švietimo kaitos teritorijos: monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Gill, R. (2000). Discourse Analysis. M. Bauer & G. Gaskell, *Qualitative Researching with Text, Image and Sound* (p. 173–190). London: SAGE Publications Ltd.
- Girkontaitė, A. (2018). Struktūros ir veikėjo santykis diskurso analizėje. *Sociologija: mintis ir veiksmas*, 2018(1), 45–72.
- Jegelevičienė, V., Prakapas, R. (2018). *Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų kompetencijų tobulinimo(si) poreikio ir turinio analizė*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
- Jegelevičienė, V., Prakapienė, D., Prakapas, R., & Stasiukynas, A. (2019). Pedagogų bendravimo kompetencijos pristatymas Lietuvos interneto žiniasklaidoje. *Socialinis darbas*, 17(1), 45–56.
- Juodaitytė, A., & Rūdytė, K. (2009). Diskursas kaip socialinių-educacinių reiškinų kon-

- tekstualaus supratimo metodologinė priemonė. *Mokytojų ugdymas*, 12(1), 27–43.
- Keller, R. (2013). *Doing Discourse Research: An Introduction for Social Scientists*. London: SAGE Publications Ltd.
- Kent, M. L., & Li, C. (2020). Toward a normative social media theory for public relations. *Public Relations Review*, 46(1), 101857.
- Lee, M. J., & Chun, J. W. (2016). Reading others' comments and public opinion poll results on social media: Social judgment and spiral of empowerment. *Computers in Human Behavior*, 65, 479–487.
- Lietuvos respublikos terminų bankas. (2020). *Diskursas*. Prieiga per internetą: <http://terminai.vlkk.lt/paieska?search=diskursas>
- Marčėnaitė, N. (2020). Kultūringai su Nomedu. Edita Mildažytė apie laidas: Bet kas gali būti įdomu arba neįdomu, svarbu – kaip tai padaryta. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000094114/kulturingai-su-nomeda-edita-mildazyte-apie-laidas-bet-kas-gali-buti-idomu-arba-neidomu-svarbu-kaip-tai-padaryta>
- Nagrockaitė, Š. (2016). Oficialusis ir neoficialusis diskursas: matoma ir nematoma mokyklos kultūra. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 36, 59–71.
- Nevinskaitė, L. (2015). Emigracijos ir diasporos profesionalų potencialo atspindėjimas žiniasklaidoje: Delfi.lt atvejis. *Diasporos profesionalai: kaip juos telkti kuriant Lietuvos gerovę* (p. 95–118). Vilnius: Saulelė.
- Qin, Y., & Men, L. R. (2019). Exploring negative peer communication of companies on social media and its impact on organization-public relationships. *Public Relations Review*, 45(4), 101795.
- Riffe, D., Lacy, S., Fico, F., Watson, B., Lacy, S., Fico, F., & Watson, B. (2019). *Analyzing Media Messages: Using Quantitative Content Analysis in Research*. New York: Routledge.
- Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa (2016). *TAR*, 28737.
- Sutkutė, R. (2016). Socialinės medijos – taikioji rezistencija ar naujasis kliktyvizmas? *Darbai ir dienos*, 66, 89–118.
- Teresevičienė, M., Žydžiūnaitė, V., Kaminskiėnė, L., & Gedvilienė, G. (2012). Savimoka ir savarankiškas mokymasis aukštojoje mokykloje: kritinė diskurso analizė. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 29, 47–60.
- Valantiejus, A. (2018). Diskursas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija* (T. 5). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/diskursas-49128>
- Valentini, Ch. (2015). Is using social media “good” for the public relations profession? A critical reflection. *Public Relations Review*, 41 (2), 170–177.
- Vilkonienė, M. (2009). Informacinių komunikacinių technologijų diegimo ir taikymo švietime įtaka pedagoginės sistemos kaitai: diskurso analizė. *Pedagogika*, (95), 126–133.
- Willig, C. (2014). Discourses and Discourse Analysis. U. Flick, *The SAGE Handbook of Qualitative Data Analysis* (p. 341–353). London: SAGE Publications Ltd.
- Žydžiūnaitė, V., & Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: Principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius: Vaga.
- Židžiūnienė, A. (2018). Mokytojas – profesija, kuria galima pasitikėti?.. Švietimo naujienos. Prieiga per internetą: <http://www.svietimonaujienos.lt/mokytojas-profesija-kuria-galima-pasitiketi/>

THE IMAGE OF THE SCHOOL AND THE TEACHER IN THE PUBLIC EDUCATIONAL DISCOURSE

Assoc. Prof. Dr. Romas Prakapas

Mykolas Romeris University, Lithuania

Assoc. Prof. Dr. Dalia Prakapienė

General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Lithuania

Summary

Education is one of the topics widely discussed in the society as different issues are addressed by different groups, in different contexts. Most often such discussions are initiated by a variety of educational issues in the public sphere, some of which become known to the public only through the media, which is one of the most important contributors to the dominant attitude in the society, or social networks. Research shows that both of them have become an integral part of life and sometimes are trusted more than other sources. The article deals with the following issues: what is public educational discourse and what is the image of the school and the teacher in today's public educational discourse? Taking into account these problematic questions, the subject of the research was the image of the school and the teacher created in the public discourse. The aim of the research is to present the image of the school and the teacher created in the public educational discourse.

The article presents the research carried out following the methodological provisions of qualitative research. Method of discourse analysis was used to collect and analyse research data. Only the news portals that received the largest number of readers during the research that was conducted between January and February of 2020 were selected for the analysis, using a targeted sampling approach. The fact that only publicly presented presentations of individual education issues reflecting the context of Lithuanian education were selected limited the research as well as the pandemic that started in 2020 that overshadowed the ongoing debates in the public sphere with discussions focused exclusively on certain areas of social life related to the pandemic.

Definite conclusions were drawn following the research: a) public education discourse is a holistic situation modelled on the basis of scientific knowledge and educational experience of human and societal development powers, contextually and consistently presented and discussed in the public sphere; in addition, it is shaped by narratives and their interpretations that dominate the said sphere (on mass media and social networks); b) positive attitudes towards education are formed by public presentations of individual phenomena and pedagogical successes inspired by educators while negative ones are shaped by attempts to search and present only sensational, resonant events in education to increase readability and comment rates for the mass media. Thus, one-sided expert comments and evaluations, criticism without much analysis and suggestions contribute little to the development of the positive attitude. One of the ways to develop objective public education discourse is the proper use of social networks.

Keywords: *school; teacher; image; education; discourse analysis; mass media.*

Romas Prakapas, socialinių mokslų (Edukologija 07S) daktaras, Mykolo Romerio universiteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: tyrimų metodologija, pedagogų kompetencija, edukacinės technologijos.

Romas Prakapas, Doctor of Social Sciences (Education Science 07S), Associate Professor, Mykolas Romeris University, Institute of Educational Science and Social Work. Research areas: research methodology, competence of pedagogues, educational technology

---

Dalia Prakapienė, socialinių mokslų (Edukologija 07S) daktarė, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Strateginio valdymo katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: kompetencijų ugdymas, žmogiškųjų išteklių valdymas.

Dalia Prakapienė, Doctor of Social Sciences (Education Science 07S), Associate Professor, General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Department of Strategic Management. Research areas: competence development, human resource management.